

Bielecka, Irena

Proces globalizacji przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce

Notatki Płockie 53/4(217), 43-48

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PROCES GLOBALIZACJI PRZEDSIĘBIORSTW WE WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARCE

Abstrakt

Globalizacja jest procesem dynamicznym i żywiołowym o światowym zasięgu. Jest pojęciem wieloznacznym i bardzo nieostrym, co wywołuje wiele nieporozumień, polemik i sprzeczności. Zacieśnia poziom wzajemnych zależności między handlem zagranicznym, inwestycjami, przepływem kapitału oraz możliwościami wykorzystania nowoczesnych technologii. Globalizacja jest procesem toczącym się nie tylko w sferze ekonomicznej, ale i politycznej, społecznej, ekologicznej i kulturowej. Wymaga od wszystkich uczestników życia gospodarczego dużej elastyczności i zdolności adaptacji. Przyczyniając się do rozwoju, proces globalizacji stwarza z jednej strony szanse, a z drugiej rodzi wiele zagrożeń.

Słowa kluczowe: globalizacja, postęp technologiczny, korporacje transnarodowe, integracja, przepływ kapitału.

Globalizacja. Przyczyny i czynniki kształtujące proces globalizacji

Procesy i zjawiska globalizacyjne, niewątpliwie najbardziej charakterystyczne dla współczesnej gospodarki światowej, nasiliły się w ciągu ostatnich dwóch dekad XX wieku¹, kiedy to świat stanął w obliczu rewolucji naukowo – technicznej w zakresie przetwarzania informacji. Szczególne przyspieszenie tych procesów nastąpiło głównie dzięki szybkiemu postępowi w rozwoju technologii elektronicznych i telekomunikacyjnych, które stworzyły techniczne warunki kształtujące specyfikę i dynamikę obecnego etapu globalizacji. Nowa jakość dla globalizacji wynika z łatwości bieżącego kontaktowania się w sferze gospodarczej przy olbrzymim obniżeniu kosztów i sprawia, że granice poszczególnych państw stają się coraz bardziej przenikalne dla działalności gospodarczej, realizowanej w skali międzynarodowej. Powyższe zmiany są więc stosunkowo nowe i w znacznej mierze spontaniczne, a ich siłą napędową jest szybkie tempo rozwoju technologicznego i gospodarczego, stymulowanego głównie przez takie czynniki jak znoszenie barier celnych, zwiększenie wymiany handlowej, przepływ kapitału i wzrost inwestycji zagranicznych oraz rozwój aktywności wielkich korporacji transnarodowych.

Szybki rozwój gospodarczy i społeczny powoduje wielość powiązań i coraz większą współzależność bardzo wielu działań, rynków i gospodarek w różnych krajach. Doprowadza to do zacierania się granic państwowych i zniesienia barier i ograniczeń w przepływie towarów, usług, kapitału, ludzi, technologii i informacji. W krajach Triady², które stały się główną areną działań gospodarczych na świecie, wzmacnia się ekspansja eksportowa i postępuje proces integracji politycznej, gospodarczej i

finansowej.³ Tendencja umiędzynarodowienia działalności gospodarczej dotyczy również krajów Europy Środkowowschodniej, w tym Polski. W tych ostatnich kulminacja zmian jest odbierana w sposób szczególny, bowiem dokonują one transformacji do gospodarki rynkowej. Na transformację do gospodarki rynkowej nieoczekiwanie dla nich nałożyła się transformacja do rynku globalnego.⁴

Rozwój wyżej wymienionych procesów spowodował większą wrażliwość gospodarek narodowych na wszelkie zmiany światowego rynku kapitałowego, finansowego czy surowcowego. Globalizacja rozpatrywana z punktu widzenia przedsiębiorstwa oznacza określoną koncepcję zarządzania firmą, a mianowicie zarządzanie w otoczeniu globalnym, tj. zorientowane na rynki światowe oraz bazujące na globalnych czynnikach produkcji.⁵

Y. L. Doz, G. Hamel uważają, że deregulacja, prywatyzacja oraz otwarcie się rynków krajowych w Azji, Ameryce Południowej i Europie na konkurencję globalną stanowią zagrożenie dla konkurentów lokalnych, pozbawionych tradycyjnej ochrony, ale też przedstawiają nowe możliwości rozwoju dla firm globalnych, tj. wejścia na dotychczas zamknięte rynki, realizowania niewykorzystanych do tej pory szans rozwoju i generowania zysków oraz zdobycia przewagi konkurencyjnej. Jednakże globalizacja jest czymś odmiennym od istniejących wcześniej form konkurencji, tzn. krajowej i międzynarodowej.⁶ Na rynku międzynarodowym przedsiębiorstwa stają wobec odmiennych sytuacji konkurencyjnych w przypadku sektorów globalnych i sektorów wielonarodowych. W tych ostatnich stopień integracji nie jest tak daleko posunięty a w obrębie poszczególnych rynków krajowych, będących obszarem ich działalności, prowadzi się niezależną od innych (wewnątrz każdego

z tych krajów) strategię konkurencyjną. Natomiast w przypadku sektorów globalnych decyzje są podejmowane z uwzględnieniem światowego segmentu rynku i podporządkowane ich globalnej strategii. W tej sytuacji pozycja konkurencyjna przedsiębiorstwa w jednym kraju jest silnie uzależniona od jego pozycji w innych krajach. Wszystkie te zmiany powodują, że współcześnie coraz więcej przedsiębiorstw, w celu zapewnienia sobie możliwości rozwoju, wychodzi lub też jest zmuszona wychodzić poza granice własnego kraju i stosować strategię mocno uzależnioną od międzynarodowego środowiska gospodarczego i światowej koniunktury. Możliwość działania rynku bez przeszkód ponad granicami wymaga nie tylko likwidacji barier celnych i ograniczeń w przepływie kapitału, ale standaryzacji całego zakresu norm prawnych i reguł polityki gospodarczej poszczególnych państw. Rozwój współdziałania gospodarczego bez uprzedzającego postępu w standaryzacji oznacza angażowanie się w procesy, które nie są kompatybilne, a często nawzajem się wykluczające.⁷ Wynika stąd, że proces globalizacji w swym rozwoju napotyka na istotną barierę jaką jest zróżnicowanie warunków w postaci nie tylko zakresu otwarcia gospodarek, ale przede wszystkim dysproporcji w zakresie infrastruktury i reguł polityki gospodarczej i społecznej.

Pojęcie globalizacji zostało rozpowszechnione w latach 90. XX wieku i należy do tych terminów, które współcześnie są terminami wieloznacznymi i bardzo nieostrymi. Mimo, że jest bardzo często stosowane, a nawet modne, to brak jest w literaturze przedmiotu jednej powszechnie akceptowanej definicji tego pojęcia. Brak uzgodnienia definicji powyższego terminu wywołuje wiele nieporozumień, jałowych polemik i pozornych sprzeczności. Pojęcie globalizacji – pisze W. Morawski – nastrocza trudności w jego interpretacji, ponieważ jest nieostre, wieloaspektowe, a ponadto uwikłane w wielorakie konfrontacje ideologiczne.⁸ Główną przyczyną różnorodności podejść i nieostrości tego terminu jest dość powszechne utożsamianie z globalizacją wielu różnych zjawisk i zmian zachodzących we współczesnym świecie.⁹ Prawdą jest, że w globalizacji ogniskują się główne jakościowe zmiany współczesnego świata. Jednakże stwierdzenie, że jest ona najbardziej fundamentalnym procesem zmian dokonujących się na świecie, nie oznacza, iż wszystkie te zmiany należy utożsamiać z globalizacją. O problemach związanych z bliższym określeniem istoty procesu globalizacji i sformułowaniem odpowiedniej definicji pisze N. Daszkiewicz. Analizując literaturę światową poświęconą tej problematyce – autorka ta – wykazuje ogromną różnorodność pojmowania i definiowania procesu globalizacji. Podkreśla, że każda przywołana przez nią pozycja literaturowa prezentuje odrębne podejście do globalizacji. Stąd też pod koniec rozważań autorka uznaje, że stworzenie

jednoznacznej definicji procesu globalizacji jest niemożliwe.¹⁰

Również A. Zorska, prezentując przegląd propozycji różnych autorów twierdzi, iż bliższe określenie istoty toczącego się procesu globalizacji i sformułowanie odpowiedniej definicji nie jest prostym zadaniem. Autorka podkreśla, że ze względu na złożoność procesu globalizacji, cechującego się wielością powiązań i wzajemnych oddziaływań między podmiotami na świecie, rezygnuje się z prób ogólnego określenia tego procesu, ale omawia się wybrane jego cechy, takie jak:¹¹

- wielowymiarowość, która oznacza, że przebiega on jednocześnie we wszystkich dziedzinach życia społecznego, tj.: w gospodarce, polityce, wojskowości, kulturze,
- integrowanie prowadzonej w skali międzynarodowej działalności podmiotów na różnych poziomach: gospodarek, rynków i przedsiębiorstw,
- międzynarodowa współzależność, która umożliwia koordynowanie funkcjonowania zintegrowanych, międzynarodowych systemów (np.: regionalnych ugrupowań, kooperacyjnych sieci),
- silny związek z postępowaniem nauki, techniki i organizacji, pod wpływem którego nastąpiła kompresja czasu i przestrzeni,
- dialektyczny charakter, oznaczający ścieranie się wzajemnie powiązanych i uwarunkowanych subprocesów i zjawisk, mających często przeciwny charakter.

Trudności porozumiewania się w zakresie interpretacji pojęcia globalizacji wynikają często z mylenia podejścia statycznego z dynamicznym, a więc mylenia stanu zmian z procesem zmian i docelowym efektem działania tego procesu. Dla jednych autorów istotą globalizacji są jej skutki, dla drugich zaś najistotniejszy jest mechanizm wywołujący te skutki, czyli mechanizm sprawczy zmian. O globalizacji, jako docelowym stanie przekształceń, a nie o procesie prowadzącym do stanu docelowego – pisze L. C. Thurow. Ten wybitny ekonomista amerykański globalizację definiuje w prosty sposób: „Po raz pierwszy w dziejach ludzkości wszystko może być produkowane i sprzedawane wszędzie.”¹² Natomiast dla W. Szymańskiego istotą globalizacji są zmiany zakresu i jakości działania mechanizmu rynku. Pisze on: „Globalizacja ekonomiczna to proces likwidacji barier granicznych dla działania rynku, w którego konsekwencji następuje proces integrowania się gospodarki światowej.”¹³ Definicja ta wychodzi z założenia, że globalizacja dotyczy gospodarki rynkowej i w konsekwencji zmiana charakteru funkcjonowania rynku jest jej istotą.

Nieco inaczej definiuje globalizację B. Liberska, która pisze: „Globalizacja gospodarki światowej jest procesem poszerzania i pogłębiania się współzależ-

ności między krajami i regionami wskutek rosnących przepływów międzynarodowych oraz działalności korporacji transnarodowych, co prowadzi do jakościowo nowych powiązań między firmami, rynkami i gospodarkami.¹⁴

W podobnym duchu, jak powyższe podejście definiuje globalizację A. Budnikowski, który określa ją jako: proces ściślejszego scalania gospodarek narodowych, przejawiający się w dynamicznym wzroście międzynarodowych obrotów handlowych, przepływów kapitałowych i usługowych, będący efektem przyspieszenia postępu technicznego. „Globalizacja jest zatem przyspieszeniem trwającego już od dawno umiędzynarodowienia procesu gospodarowania.”¹⁵ Jest to podejście, które w większym stopniu akcentuje skutki zmian funkcjonowania rynku (skutki globalizacji), niż sam mechanizm sprawczy.

Spośród bardzo różnych ujęć pojęcia globalizacji, wielu autorów wyjaśnia je głównie poprzez określenie przyczyn, czynników wpływających na ten proces, wymiarów i form globalizacji.¹⁶

Do najważniejszych przyczyn warunkujących proces globalizacji i działalności gospodarczej można zaliczyć:¹⁷

- postęp technologiczny prowadzący z jednej strony do masowości produkcji, zwiększenia skali i obniżenia kosztów wytwarzania, z drugiej zaś do elastycznej specjalizacji, wysokiej zdolności adaptacyjnej do wymagań rynku; silny rozwój technologiczny pociąga za sobą znaczne wydatki na B + R i kształtuje tendencję skracania „cyklu życia produktów”;
- postęp telekomunikacyjny wyrażający się w coraz łatwiejszym i szybszym dostępie do informacji, szybkości przepływu i przetwarzania informacji, a także w skracaniu czasu transportu i obniżaniu jego kosztów; rozwój nowoczesnych środków transportu i łączności umożliwił zmniejszenie odległości i czasu, dzielących producentów, dostawców i konsumentów na całym świecie.
- procesy integracji polityczno – gospodarczej współczesnego świata a wraz z nimi odchodzenie od protekcjonizmu, łączenie gospodarek narodowych w wewnętrznie zintegrowane systemy poprzez eliminowanie barier pomiędzy krajami i stwarzanie warunków do swobodnego miejsca inwestowania, transferu zysków, miejsca pracy z jednoczesnym ujednoczeniem standardów technicznych i norm prawnych regulujących działalność gospodarczą.

Dwie pierwsze przyczyny wpłynęły na zwiększenie mobilności zasobów przedsiębiorstw, a także na podjęcie współpracy z partnerami (nawet konkurentami) na światowym rynku. Natomiast trzecia, będąca w dużym stopniu pochodną postępu technologicznego i postępu w zakresie komunikacji, stworzyła szansę

poszerzenia terytorialnego obszaru funkcjonowania przedsiębiorstw poprzez otwarcie rynków narodowych i ponadnarodowych.¹⁸

Y. L. Doz i G. Hamel uważają, że ruchowi globalizacyjnemu towarzyszy nowa rewolucja przemysłowa: era informacji i komunikacji napędzana przełomowymi osiągnięciami technicznymi, które stworzyły zupełnie nowe dziedziny gospodarki.¹⁹

L. C. Thurow podkreśla, że przejście od gospodarek narodowych do gospodarki światowej w jednym gigantycznym skoku nie byłoby możliwe bez powstania dużych regionalnych ugrupowań integracyjnych, stanowiących stopień pośredni w ewolucyjnym procesie wiodącym ku prawdziwie globalnej gospodarce.²⁰

Również B. Liberska twierdzi, że globalizacja gospodarki światowej jest procesem pogłębionej integracji międzynarodowej, w której następuje scalanie rynków w taki sposób, że zacierają się granice między rynkami krajowymi i rynkami globalnymi.²¹

Zjawiska kształtujące procesy globalizacji działalności gospodarczej uwarunkowane są wieloma współzależnymi czynnikami, które w literaturze ekonomicznej są różnie ujmowane.²² Według autorów francuskich można zagregować je w dwóch dużych grupach:²³

- czynniki zewnętrzne (otoczenia międzynarodowego)
- czynniki wewnętrzne (zależne od przedsiębiorstwa i podejmowanych w nim decyzji strategicznych).

Rola poszczególnych grup czynników warunkujących procesy globalizacji działalności gospodarczej jest bardzo trudna do określenia, gdyż wszystkie one mają wpływ na przedsiębiorstwo, ale w zależności od czasu, okoliczności i specyfiki, jest on większy bądź mniejszy, decydujący lub słabo zauważalny.

Globalizacja jest bardzo szerokim i kumulatywnym procesem toczącym się nie tylko w sferze ekonomicznej, ale i politycznej, społecznej, technicznej, ekologicznej i kulturowej. Towarzyszy jej uniformizacja standardów kulturowych, w tym wzorców konsumpcji. Jedną z podstawowych konsekwencji globalizacji jest masowa konsumpcja, dodatkowo wzmocniana przez kampanie reklamowe poszczególnych producentów – korporacji transnarodowych, które wraz z postępującą globalizacją uzyskują coraz większe wpływy gospodarcze, polityczne i społeczne.²⁴ Na rynku globalnym preferencje konsumentów w różnych krajach są porównywalne, a przedsiębiorstwa mogą zbywać te same produkty korzystając z podobnej kampanii reklamowej. Zatarciu ulegają różnice między rynkami regionów, a na rynek światowy wprowadzane są tzw. produkty i marki globalne.²⁵ Zarówno w literaturze, jak i w praktyce gospodarczej zjawisko daleko posuniętej homogenizacji potrzeb i preferencji nabywców określane jest terminem „kalifornizacja potrzeb”. Konsumenti wszystkich krajów korzystający z regularnego

dostępu do tych samych informacji, poszukują tych samych stylów życia i zachowań oraz pragną aspirować do wyidealizowanego, kojarzonego mieszkańcami Kalifornii, poziomu życia. Jednakże z drugiej strony, globalizacja nie sprowadza się do narzucenia całemu światu produktu firmy zdolnej w sposób doskonały zaspokoić zapotrzebowanie na ten produkt w każdym miejscu i czasie. Przeciwnie, obok powszechnego upodobania się, występuje druga tendencja, na pozór przeciwstawna, powszechnego zróżnicowania. Istniejące zbyt silne różnice kulturowe poszczególnych regionów, inne utrwalone przez pokolenia nawyki konsumpcyjne i odmienna mentalność poszczególnych społeczeństw, powodują konieczność dostosowania globalnego produktu do upodobań i odmienności narodowych a nawet segmentów o charakterze lokalnym. Jednocześnie zaspokajanie podstawowych, standardowych potrzeb rodzi, w miarę wzrostu dochodów indywidualnych (zamożności społeczeństw), potrzebę różnorodności i w konsekwencji wyróżnienia. Ponadto w starzejących się społeczeństwach krajów wysokorozwiniętych obserwuje się spadek zainteresowania produkcją masową. Coraz bardziej wymagający klienci poszukują produktów luksusowych, solidnych i wyjątkowych, co sprawia, że bardzo dobrze sprzedają się produkty kierowane nie do odbiorców masowych towarów, ale do poszczególnych segmentów rynku i licznych nisz rynkowych. Cechą charakterystyczną światowego popytu jest to, że staje się on zarazem coraz bardziej zunifikowany i zróżnicowany.²⁶

Globalizacja a postęp technologiczny

Obraz gospodarki światowej zmieniał się na przestrzeni wieków zawsze wraz z nowymi osiągnięciami zarówno w sferze nauki, jak i techniki. Również obserwowane ostatnio ogromne przyspieszenie w skali historycznej ogólnego rozwoju cywilizacyjnego ludzkości stało się możliwe dzięki coraz szybszemu tempu wprowadzania kluczowych osiągnięć naukowo – technicznych.²⁷

Globalizacja zacieśnia poziom wzajemnych zależności między handlem zagranicznym, inwestycjami, przepływem kapitału oraz możliwościami wykorzystania nowoczesnych technologii. W warunkach postępującej liberalizacji handlu i otwieraniu rynków zachodzi pozytywny i bezpośredni związek między konkurencyjnością i innowacyjnością. Postęp technologiczny silnie oddziałuje na przemiany strukturalne w gospodarce, ma kluczowe znaczenie dla rynkowej ekspansji przedsiębiorstw i przyczynia się do umiędzynarodowienia ich działalności.²⁸ Rośnie zwłaszcza jego znaczenie, jako atutu konkurencyjnego firmy na światowym rynku. Szybki i głęboki rozwój technologiczny pociąga za sobą silny wzrost wielkości nakładów przedsiębiorstw na działalność B + R. Rosną koszty badań, wyprodukowania i komercjalizacji nowego

produktu oraz utrzymania go na rynku. Najsilniejsze tempo wzrostu jest odczuwalne w dziedzinach wysokich technologii, w których od lat siedemdziesiątych XX wieku zanotowano kilkakrotny wzrost. Obserwuje się również wzrost wagi innowacji w stosunku do tradycyjnych czynników wzrostu gospodarczego, takich jak ziemia, kapitał, siła robocza, dlatego też szacuje się, że $\frac{2}{3}$ wzrostu krajów rozwiniętych należy łączyć z wprowadzaniem innowacji.²⁹

W miarę wzrostu wielkości i intensywności nakładów przedsiębiorstw na działalność B + R (oraz wzrostu realnych dochodów konsumentów) przeciętny cykl życia produktów na rynku ulega skróceniu, o czym świadczy częstotliwość wprowadzania na rynek nowych produktów, jak również tempo zmian w strukturze sprzedaży różnych produktów na rynku. U podstaw skracania przeciętnego cyklu życia produktów leżą wzmożone procesy innowacyjne, rodzące się pod wpływem rozwoju konkurencji oraz dokonująca się, na skutek pojawiania się coraz to nowych i zmodernizowanych wyrobów, ewolucja potrzeb i preferencji konsumentów. G. Hamel, C. K. Prahalad zwracają uwagę, że firma, która działa zachowawczo i zbyt późno wprowadza innowacje, może utrzymać tylko część starych, lojalnych nabywców, a na pewno nie zdobędzie nowych.³⁰

Obok skracania przeciętnego cyklu życia produktów obserwuje się drugie zjawisko – rozpraszania technologii, które ma także ogromny wpływ na wzrost kosztów rozwoju. Wiedza techniczna jest bardzo mobilnym czynnikiem wytwórczym, stosowanym w celu wywołania zmian w środowisku materialnym lub społecznym. Jest to czynnik relatywnie mało obfity i trudno dostępny. Dlatego też jest zwykle wysoka jego cena, a ekonomiczna i społeczna użyteczność bardzo duża.³¹ W wyniku uznania specyficznych cech technologii, jej kumulatywnego charakteru i dynamiki jako priorytetowego czynnika międzynarodowej konkurencji i rozwoju gospodarczego, coraz częściej mówi się o procesie globalizacji technologii.

Globalizacja technologii może być rozpatrywana w trzech kategoriach jako:³²

- Globalna eksploatacja technologii – mierzona przez rozmiary i rozprzestrzenianie się patentów na rynkach zagranicznych. Technologia uznawana za uniwersalną, poprzez patenty, eksport dóbr i zjawisko imitacji, może podlegać dyfuzji globalnie do potencjalnych użytkowników całego świata.
- Globalna współpraca technologiczna – mierzona za pomocą liczby międzyfirmowych porozumień w zakresie B + R i liczby współautorskich opracowań badawczych. Firmy wchodzące w porozumienia w zakresie B + R mogą czasem liczyć na finansowanie ogromnej części ich kosztów przez agendy rządowe krajów firm współpracujących.

- Globalne generowanie technologii – mierzone przez ilość patentów finansowanych i realizowanych w USA, a zastosowanych poprzez firmy spoza kraju macierzystego. Kategoria ta dotyczy coraz większego rozprzestrzeniania działania B + R na zewnątrz kraju macierzystego, która umożliwia łączyć zarówno środki finansowania, jak i współpracę technologiczną. Zjawisko to powoduje internacjonalizację produkcji i globalizacją technologii.

Znaczenie międzynarodowej wymiany wiedzy technicznej, które jest względnie nowym zjawiskiem w międzynarodowych stosunkach gospodarczych, jest duże i od kilku lat ciągle wzrasta. Obecnie w wyniku masowo produkowanej wiedzy trwa ciągły rozwój technologiczny, będący siłą napędową gospodarki światowej, w której poziom wzajemnych zależności wzrasta. We współczesnej gospodarce nauka, badania naukowe, informacje i forma ich przekazywania stały się elementami determinującymi poziom gospodarczy w rozwiniętych krajach, na trwałe związanymi z gospodarką informacyjną, czyli społeczeństwem opartym na wiedzy.

Zagrożenia i sprzeczności wynikające z globalizacji

Globalizacja, oprócz niekwestionowanych korzyści, wśród których podkreśla się niezależność przejawiającą się w wolnym handlu oraz przepływie kapitału i technologii, przyniosła wiele zagrożeń. Prawdą jest, że globalizacja przynosi możliwości wzrostu, bez którego rozwój gospodarczy byłby spowolniony, ale globalizacja nie jest rozwiązaniem dla braku rozwoju. To polityka strukturalna danego kraju jest warunkiem koniecznym korzyści, jakie może przynieść globalizacja. Różnice strukturalne pomiędzy gospodarkami powodują nierównomierne rozłożenie korzyści wynikających z globalizacji. Kraje słabiej rozwinięte, otwierając się na konkurencję zewnętrzną napotyka trudności, wynikające z małej konkurencyjności własnych przedsiębiorstw, co tworzy niedobory finansowe wielu przedsiębiorstw i nierównowagę zewnętrzną państwa. Pozycja rozwojowa i zdolność wykorzystania nowych warunków jakie niesie globalizacja wyraźnie dzieli się na gospodarkę transnarodowych korporacji i innych przedsiębiorstw międzynarodowych oraz na gospodarkę powstałych przedsiębiorstw funkcjonujących na mniej ważnych rynkach lub też w roli poddostawców globalnych firm. Efekty wynikające z przepływu kapitału dają możliwości pomnażania jego wartości w krajach wysoko rozwiniętych.

Do krajów, które nie tworzą minimum warunków w zakresie infrastruktury, rozwiązań prawnych, bezpieczeństwa i reguł polityki gospodarczej napływa niewielka ilość kapitału. Pozostają one poza głównym nurtem globalnej gospodarki i są narażone na efekty

negatywne krótkoterminowych przepływów kapitału. Niewydolność konkurencyjna przedsiębiorstw z tych krajów wzmacnia proces wyprzedaży atrakcyjnych aktywów i prowadzi do szybkiego wzrostu udziału kapitału zewnętrznego w sferze systemu bankowego, ubezpieczeniowego i wielkopowierzchniowego handlu.

Globalizacja prowadzi, poprzez uzależnienie przedsiębiorstw w krajach słabo rozwiniętych od kapitału pochodzącego od międzynarodowych korporacji, do zmniejszenia suwerenności państw poprzez wpływ rynku finansowego na ich decyzje. Ponadto kraje rozwijające się mają znacznie mniejsze możliwości korzystania z międzynarodowych rynków, ze względu na pogłębiającą się przepaść między coraz bardziej skomplikowanym światem międzynarodowych finansów a brakiem odpowiedniego systemu instytucjonalnego, zdolnego do zarządzania i sprawowania nad nimi skutecznej kontroli.

Do wad globalizacji zalicza się również marginalizację. Marginalizacja dotyczy państw, społeczeństw pozostawionych poza głównym nurtem zmian związanych z globalizacją.³³

Z samego faktu, że globalizacja narzucając dominację mikroekonomicznego interesu podporządkowanego zyskowi podmiotów rynku oraz faktu osłabnięcia podmiotów zainteresowanych makroekonomicznym i makrospołecznym, wynika znaczenie kosztów zewnętrznych.³⁴ W globalnej gospodarce zarówno pieniądze, jak i dobra mogą być swobodnie przemieszczane w poszukiwaniu maksymalnych, krótkotrwałych zysków, bez względu na bezpieczeństwo dla lokalnych społeczeństw i środowiska. Zewnętrzne koszty procesu globalizacji wyrażają się zanieczyszczeniem środowiska naturalnego, likwidowaniem zabezpieczeń społecznych, bezrobociem, patologiami społecznymi, zanikiem więzi społecznych oraz wzrostem frustracji i zagubienia. Z kolei postępująca polaryzacja społeczna i wzrost napięć mogą spowodować ucieczkę kapitału i doprowadzić do kryzysu walutowego czy finansowego.

Inną cechą globalizacji są sprzeczności między interesami państw rozwiniętych a interesem transnarodowych korporacji, organizowanych przez obywateli tych państw. Korporacje transnarodowe, przy pełnej swobodzie przepływu kapitału uwolnionego od jakichkolwiek norm i zobowiązań w sferze socjalnej czy regulacji w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego, proces gospodarczy podporządkowują jednemu celowi, tj. wymogom maksymalizacji zysku.

Globalizacja upodabnia i osłabia wpływ administracji państwowych w różnych krajach. Ogranicza instrumenty i sposoby za pomocą których rządy kreują politykę fiskalną, kursową i pieniężną. Globalizacja prowadzi do zmniejszenia suwerenności państw poprzez wpływ rynku finansowego na ich decyzje. Kapitał międzynarodowy weryfikuje prace rządów

poprzez ceny jakie płaci za obligacje danego państwa. Coraz większy wpływ na kursy walut sprzyja działaniu, szybko przemieszczającego się, międzynarodowego kapitału spekulacyjnego.

Globalizacja wywiera niemały wpływ na wzrost ryzyka i niepewności, które w coraz większym stopniu dotyczą wszystkich. Zjawisko globalizacji jest powiązane z dużą niestabilnością produkcji i zatrudnienia i zatrudnienia, i może wpływać na wzrost bezrobocia. Charakteryzując się nieobliczalnością i nieprzewidywalnością zmusza ludzi do nauczenia się traktowania niestabilności jako stanu normalnego.

Globalizacja wywołuje zjawiska i procesy, które często przeciwstawiają się sobie. Odwrotną stroną uniwersalizacji systemu wolnorynkowego jest postępująca integracja regionalna. Z jednej strony poszczególne kraje szukają rozwiązań ułatwiających wzrost konkurencji, a tym samym powodzenia w procesie globalizacji, a z drugiej szukają rozwiązań ograniczających zagrożenia i niepewność płynącą z nie do końca rozpoznawalnych zjawisk. Postępujący proces globalizacji jest współcześnie najważniejszą przesłanką integracji gospodarczej, bowiem pozostanie poza ugrupowaniem integracyjnym wiąże się z zagrożeniami bycia osamotnionym kr

Przypisy

- 1 Apogeum tych zmian przypadło na połowę lat 90., teraz następują wolniej, a niektórzy autorzy piszą nawet o regresie, upadku lub niekompletności globalizacji, jako skutku wzrostu ograniczeń w handlu, przepływie siły roboczej, zwiększenia roli państwa w gospodarce oraz różnicowania rynków zbytu w układzie międzynarodowym. Coraz większą uwagę skupia się na procesach regionalizacji, powodujących zacieśnianie się więzi w układzie regionalnym, a także konkurencji wewnętrznej, Por.: Z. Pięściński, Regres czy upadek globalizacji?, Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie 2007, nr 4
- 2 Triada to grupa najbardziej rozwiniętych i najbogatszych krajów świata. Należą do niej kraje Ameryki Północnej, Europy Zachodniej oraz Azji Wschodniej (Japonia, Tajwan, Singapur, Hongkong). Jako pierwszy pojęcie „triady” wprowadził K. Ohmae w książce Triad Power The Coming Shape of Global Competition, The Free Press, New York 1985
- 3 Integracja ma charakter dynamiczny, gdyż w procesie tym następuje pogłębianie i poszerzanie zadań integracyjnych. Pogłębianie oznacza przechodzenie na wyższe etapy integracji, natomiast do poszerzania dochodzi poprzez włączanie kolejnych krajów w skład ugrupowania. Ewolucja integracji gospodarczej w Unii Europejskiej. Wyzwania dla Polski, Zielińska – Głębocka A. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1997
- 4 W. Szymański, Interesy i sprzeczności globalizacji. Wprowadzenie do ekonomii ery globalizacji, Difin, Warszawa 2004, s. 22
- 5 Z. Pięściński, Strategie rozwoju firmy, PWN, Warszawa 1996
- 6 Podział na sektory wielonarodowe i sektory globalne wprowadza M. E. Porter w pracy: Competition in Global Industries, Harvard Business School Press, 1986 – za: Strategor, op. cit., str. 186 – 187; M. Romanowska, Alianse strategiczne przedsiębiorstw, PWE, Warszawa 1997, s. 44 - 45
- 7 P. Kownacki, Procesy rozwojowe krajów latynoamerykańskich w świetle globalizacji [w:] Kultury pozaeuropejskie i globalizacja, Elipsa, Warszawa 2000, s. 184
- 8 W. Morawski, Globalizacja jako wyzwanie teoretyczne, [w:] Polskie przemiany. Uwarunkowania i spory, Stowarzyszenie Studiów i Inicjatyw Społecznych, Warszawa 2002, s. 152 - 168
- 9 G. Gierszewska, B. Wawrzyniak, Globalizacja. Wyzwania dla zarządzania strategicznego, Poltex, Warszawa 2001, s. 17 - 23
- 10 N. Daszkiewicz, Internalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce, SPG, Gdańsk 2004, s. 8 - 14
- 11 A. Zorska, Ku globalizacji? Przemiany w korporacjach transnarodowych i w gospodarce światowej, PWN, Warszawa 1998, s. 13 - 19
- 12 L. C. Thurow, Przyszłość kapitalizmu, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999, s. 157
- 13 W. Szymański, Interesy i sprzeczności globalizacji... op. cit., s. 37
- 14 Globalizacja – mechanizmy i wyzwania, red. B. Liberska, PWE, Warszawa 2002, s. 20
- 15 A. Budnikowski, Globalizacja a integracja europejska, „Zeszyty Naukowe” nr 10, KG SGH, Warszawa 2001, s. 6
- 16 Strategor, Zarządzanie firmą. Strategie, struktury, decyzje, tożsamość, PWE, Warszawa 1999, s. 181 – 192; B. Kaczmarek, Współdziałanie przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2000, s. 64; J. Cygler, Alianse strategiczne, Difin, Warszawa 2002, s. 21 - 25
- 17 Cz. Sikorski, Ludzie nowej organizacji, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1998, s. 8 - 15
- 18 Cz. Sikorski, op. cit., s. 12
- 19 Yves L. Doz, G. Hamel, Alianse strategiczne. Sztuka zdobywania korzyści poprzez współpracę, Wydawnictwo HELION, Gliwice 2006, s. 22
- 20 L. C. Thurow, Przyszłość kapitalizmu, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999, s. 120
- 21 B. Liberska, Nowe wyzwania integracyjne, Szkice ekonomiczne PAN, Warszawa 1995, s. 18 - 19
- 22 J. Adamczyk, Szanse i zagrożenia rozwoju przedsiębiorstw w warunkach globalizacji [w:] Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, red. J. Adamczyk; J. Rymarczyk, Internacjonalizacja przedsiębiorstw, PWE, Warszawa 1996, s. 58 – 68; G. S. Yip, Strategia globalna. Światowa przewaga konkurencyjna, PWE, Warszawa 1996, s. 31 - 34
- 23 Strategor, Zarządzanie firmą... op. cit., s. 181 - 183
- 24 J. Kronenberg, Globalizacja a cykl życia produktów [w:] Ochrona środowiska a procesy integracji i globalizacji, red. A. Budnikowski, M. Cygler, SGH, Warszawa 2004, s. 181 - 182
- 25 Globalizacja działalności gospodarczej doprowadziła do tego, że mniejsze znaczenie ma made in... - czyli to, gdzie towar został wyprodukowany, a większe made by... - czyli to, jaka firma go w tym miejscu wyprodukowała.
- 26 J. Naisbitt, Global Paradox, Routledge, London 1995, s. 16 – 17 cyt. za: P. Dominiak, Sektor małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce, PWN, Warszawa 2005
- 27 Por. A. Kukliński, Unia Europejska jako przełomowe wyzwanie dla Polski XXI wieku, (artykuł dyskusyjny), „Studia Europejskie” nr 1/1999
- 28 J. A. Schumpeter, Teoria rozwoju gospodarczego, Warszawa 1960, s. 104
- 29 T. Sporek, Przejawy konkurencji i konkurencyjności wobec korporacji transnarodowych i problemów globalnych, red. M. Syrek, Katowice 1999, s. 47 - 56
- 30 G. Hamel, C. K. Prahalad, Przewaga konkurencyjna jutra, Business Press, Warszawa 1999, s. 178
- 31 A. Makać, E. Oziewicz, Globalizacja w gospodarce światowej, Uniwersytet Gdański, Sopot 2000
- 32 T. Sporek, Tendencje w międzynarodowym i globalnym handlu produktami zaawansowanymi technologicznie [w:] Ochrona środowiska a procesy integracji i globalizacji, red. A. Budnikowski, M. Cygler, s. 70
- 33 J. Adamczyk, P. Bartkowiak, Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, WT, Warszawa 2004, s. 248
- 34 W. Szymański, Interesy i sprzeczności globalizacji, op. cit., s. 264

GLOBALIZATION PROCESSES IN MODERN ECONOMY

Summary

Globalization is a dynamic and spontaneous process of worldwide scope. It affects the level of mutual dependencies between foreign trade, investments and capital transfer as well as the possibilities of modern technology application. Globalization stimulates economic development, yet it can also cause